

Eksoottiset amerikankasvit palaavat Turkuun

Sateenvarjomagnolia, tulppaanipuu, silosumakki kasvavat jälleen puutarhakasviemme historian kannalta merkittävän Piispankadun varrella Turussa. Tänä 5.6. klo 14 avataan Pehr Kalmin kasvit -näyttely Ett hem -museon kuistilla ja kierrellään Piispankadun kasvi-istutuksilla suomalaisen puutarhaviljelyn isän, Kalmin jalanjäljissä.

Vuosien 1757–1829 välillä Turun Piispankadulla sijaitsi tiedemies Pehr Kalmin ja professori **Johan Lechen** perustama kasvitieteellinen puutarha. Turun palon jälkeen se siirrettiin yliopiston mukana Helsinkiin Kaisaniemeen. Myöhemmin 1960-luvulla viimeisetkin kasvijäänteet hävitettiin uudisrakentamisen alta, ja Kalmin kasvitieteelliset kokeilut katosivat katukuvasta.

– Kun taiteilija **Jan-Erik Anderssonin** Pehr Kalm Revival -ympäristötaideteos vihittiin alkukesällä 2012, heräsi ajatus katukuvasta kadonneiden kasvien ja tutkimusten nostamiseksi jälleen näkyviin elävien kasvien avulla, kertoo Pehr Kalmin kasvitieto -hankkeen vastuututkija **Maarit Heinonen** Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT:stä.

MTT:n vetämässä Pehr Kalmin kasvitieto -hankkeessa ideoitii ja toteutettiin eksoottisten kasvien paluuta Piispankadulle. Mukana olivat myös Piispankadun asukasyhdistys, Turun kaupunki, Turku Energia, Stiftelsen för Åbo Akademi ja Ett hem -museo. Pehr Kalmin Piispankatu avataan 5.6. klo 14. Ett hem -museossa Turussa. Samalla julkistetaan matkailuesite näistä kasveista.

Kalmin kasveja Pohjois-Amerikasta

Carl von Linnén oppilas Pehr Kalm teki vuosina 1748–1751 kuuluisan tutkimusmatkansa Pohjois-Amerikkaan ja toi sieltä kasveja Suomeen. 1700-luvun loppupuoliskolta on säilynyt muistiinpanoja, kirjeitä ja artikkeleita sekä prässättyjä kasvinäytteitä, joita Svenska kulturfondenin rahoittamassa Kalm-hankkeessa on koottu ja tutkittu.

Erityislaatuista tutkimusaineistoa ovat olleet nykypäiviimme säilyneet, muutaman opiskelijan kirjoittamat muistiinpanot Kalmin puutarha-aiheisilta luennoilta 1700-luvun puolivälistä. Näitä luentomuistiinpanoja on kielitieteilijä **Maria Lehtonen** kirjoittanut auki.

– Halusimme jatkaa Kalmin 1700-luvun puolivälissä aloittamia ulkomaisten kasvien viljelykokeiluja. Valitsimme Piispankadun varrella olevien kiinteistöjen pihoihin etenkin Pohjois-Amerikan kasveja, joista Kalm raportoi matkakertomuksessaan ja joita myös kokeiltiin kasvitieteellisessä puutarhassa, kertoo kasvit valinnut museopuutarhuri, apurahatutkija **Aaja Peura**.

Lisätietoja:

Kalm-hankkeesta: tutkija Maarit Heinonen, MTT, puh. 029 531 7199, maarit.heinonen@mtt.fi

Piispankadun kasveista: museopuutarhuri, apurahatutkija Aaja Peura, puh. 040 589 9477, aaja.peura@nic.fi

1700-luvun ruotsinkielisistä kasviaiheisista kirjoituksista: apurahatutkija Maria Lehtonen, puh. 044 533 2949, marra.lehtonen@gmail.com

Mitä kaikkea Piispankadulta löytyykään?

Atsaleakokoelma Dahlströmin puistikossa

Kalm raportoi Pohjois-Amerikan tutkimusmatkaltaan useasta atsaleasta. Tänä 5.6. istutetaan viitisenkymmentä atsaleaa Piispankadun ja Tehtaankadun väliin jäävään pieneen kolmionmalliseen puistiksoon.

Puistiksoon on valittu FinE-atsaleoita, jotka on lisätty ilmastonkestävydeltään ja käyttöominaisuuksiltaan tutkituista ja tautitestatuista emokasveista MTT:ssä. Näiden lisäksi on valittu komeita keväällä kukkivia revontuliatsaleoita sekä perhosatsalea, joka kasvaa luontaisena Pohjois-Amerikassa Pohjois-Carolinan vuoristossa.

Atsaleapuisto on toteutettu yhteistyössä Turun kaupungin, Turku Energian, Soneran ja Piispankadun asukasyhdistyksen kanssa.

Eksoottisia ja vanhoja tuttuja kasveja

Pehr Kalmin raportointien amerikankasvien lisäksi Piispankadun varrelle on istutettu myös joitakin muita kasvitieteelliseen puutarhaan liittyviä 1700- ja 1800-luvun kasvilajeja.

Piispankadun alkupäässä Sibelius-museon takana, Pehr Kalm Revival -teoksen lähiympäristössä pääsee tutustumaan ukkomansikoihin, jotka on kerätty eri puolilta Suomea. Tärkein ukkomansikkakanta kasvaa kuitenkin Pehr Kalmin tammen juurella: se on saatu lahjoituksena Kalmin koetilalta Sipsalosta Hirvensalosta.

Domvillanin alueelle istutetulla rohtonukulakannalla on mielenkiintoinen historia, sillä sen arvellaan kulkeutuneen 1700-luvun lopulla Turun Akatemiassa opiskelleen henkilön mukana Tampereelle ja edelleen Paltamoon Kainuuseen, josta se saatiin takaisin. Tämä samainen rohtonukula on hyväksytty Suomen kansallisen kasvigeenivarahojelman yrttien säilytyskokoelmaan, joka sijaitsee MTT:n Sotkamossa.

*Toinen erikoisuus on lehtoasteri, joka on Piispankadulle siirretty Pöytyän Yläneen Uudenkartanon alueelta. Turun Akatemian kasvitieteellisen puutarhan Helsinkiin siirrosta vastanneen professori **Carl Reinhold Sahlbergin** arvellaan vieneen sen kotikartanolleen Turun Akatemian kasvitieteellisestä puutarhasta. Lehtoasteri oli akatemian puutarhan kasviluettelossa, ja se saattaa hyvinkin olla Kalmin Pohjois-Amerikan matkalta keräämien siementen perua. Parin sadan vuoden aikana lehtoasteri on muodostanut Yläneen metsään kaksi laajaa kasvustoa.*

Kalmin mukaan nimettyjä kasveja on noin 60, ja monet niistä ovat pohjoisamerikkalaisia luonnonkasveja. Pehr Kalm Revival -teoksessa kasvaa näistä yhdeksän: väriminttu, kattara, kalminkuisma ja useita kanervan sukuun kuuluvia kalmioita. Tämä on Suomen kattavin Kalmia-kokoelma.

Pehr Kalm Revival –ympäristötaideteos, jonka on suunnitellut ja toteuttanut taiteilija Jan-Erik Andersson. Piispankatu 17:ssä sijaitsevassa taideteoksessa kasvaa Kalmiin mukaan nimettyjä kasveja. Taideteos valmistui 5.6.2012. Kuva: Aaja Peura.

Väriminttu (Monarda didyma syn. kalmiana) on tyypillinen 1700-luvun hyödyn aikakauden kasvi. Se on kaunis ja näyttävä ja sen kuivattuja lehtiä voitiin käyttää teelehtien joukossa. Kuva: Aaja Peura.

Isolehtinen sateenvarjomagnolia (Magnolia tripetala) on kestänyt Suomen talven ja kasvaa hyvinvoivana Turun Piispankadulla Domvillanin alueella. Kuva: Aaja Peura.

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT on Suomen johtava ruokajärjestelmän vastuullisuutta, kilpailukykyä ja luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä kehittävä tutkimuskeskus. Lisätietoja www.mtt.fi